

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова

Кафедра соціальної медицини та організації охорони здоров'я

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор ЗВО з науково-педагогічної
та навчальної роботи
Інна АНДРУШКО
“ 29 ” _____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ВК4.32 СОЦІАЛЬНА МЕДИЦИНА

підготовки третій рівень вищої освіти доктор філософії
галузі знань I «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності I2 «Медицина»

(шифр і назва спеціальності)

2025 рік

Робоча програма з **соціальної медицини** підготовки фахівців третього (доктор філософії) рівня вищої освіти, галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» спеціальності І2 «Медицина»

29/08/ 2025 року

Розробник: професор ОЧЕРЕДЬКО О.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я

Протокол від 27/08/ 2025 року № 1

Завідувач кафедри соціальної
медицини та організації охорони
здоров'я

Олександр ОЧЕРЕДЬКО

29/08/ 2025 року

Схвалено методичною радою медико-теоретичних дисциплін Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова за напрямом підготовки: третього (доктор філософії) рівня вищої освіти у галузі знань: галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» спеціальності І2 «Медицина»

Протокол від 28/08/ 2025 року № 1

28/08/ 2025

Голова

Олександр ОЧЕРЕДЬКО
(підпис)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Соціальна медицина» складена відповідно до ОНП «Медицина» (2025) третього (доктор філософії) рівня вищої освіти галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» спеціальності І2 «Медицина»

Анотація навчальної дисципліни

Програма дисципліни «Соціальна медицина» складена відповідно до порядку підготовки здобувачів третього (доктор філософії) рівня освіти у вищих медичних навчальних закладах освіти України у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, навчального плану підготовки фахівців третього (доктор філософії) рівня вищої освіти спеціальності І2 «Медицина»

Дисципліна є *вибірково-професійним* компонентом ОНП «Медицина», циклу професійної підготовки доктор філософії, розрахована на 6 кредитів, які здобувачі освіти засвоюють протягом 3-5 семестрів.

Основним фокусом освітньої програми є формування у здобувачів ступеня доктора філософії системного, аналітичного та критичного розуміння соціальної медицини як міждисциплінарної галузі знань, необхідної для здійснення науково-дослідної, експертно-аналітичної та управлінської діяльності у сфері охорони здоров'я. Предметним напрямом програми є поглиблене опанування методології аналізу здоров'я населення з використанням комплексу медико-демографічних, епідеміологічних, соціально-економічних та статистичних показників (демографічні процеси, захворюваність, інвалідність, фізичний розвиток, показники якості життя), а також вивчення принципів функціонування та оцінки ефективності системи охорони здоров'я, включно з організацією медичної допомоги на різних рівнях, механізмами управління, фінансування та розвитку системи громадського здоров'я.

Програма орієнтована на здобуття здобувачами теоретичних знань і формування практичних дослідницьких, аналітичних та прогностичних навичок, необхідних для розв'язання комплексних проблем охорони здоров'я, розробки й обґрунтування наукових гіпотез, оцінки медико-соціальних інтервенцій, підготовки наукових публікацій і використання результатів досліджень у процесі прийняття управлінських рішень на національному та міжнародному рівнях.

1. Опис навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Соціальна медицина» призначена для закладів вищої освіти МОЗ України у відповідності до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, заснованої на поєднанні технологій навчання за розділами та залікових кредитів оцінки – одиниць виміру навчального навантаження здобувача освіти необхідного для засвоєння дисципліни або її розділу.

Видами навчальних знань згідно з навчальним планом є: а) лекції, б) практичні заняття, в) самостійна робота здобувачів освіти.

Поточна навчальна діяльність здобувачів освіти контролюється на практичних заняттях у відповідності з конкретними цілями. Рівень підготовки здобувачів: визначається на підставі *результатів тестування, письмової або усної відповіді на*

контрольні питання, розв'язуванні ситуаційних задач, контролю практичних навичок.

Підсумковий контроль засвоєння дисципліни здійснюється по її завершенню у формі іспиту згідно навчального плану для спеціальності І2 «Медицина».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сучасні методологічні засади доказової медицини та соціальної медицини, наукові принципи аналізу й інтерпретації медико-демографічних, соціальних і економічних детермінант здоров'я, а також закономірності розроблення, оцінки ефективності та наукового обґрунтування комплексних медико-соціальних інтервенцій і політик у сфері охорони здоров'я, спрямованих на досягнення оптимального рівня здоров'я населення, підвищення якості життя та забезпечення активного довголіття.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення дисципліни «Соціальна медицина» базується на знаннях основних природничо-наукових дисциплін, ґрунтується на вивченні здобувачами освіти навчальних дисциплін: медичної статистики, медичної соціології, гігієни та екології, інформатики, доказової медицини, етики, основ економічних теорій; інтегрується з цими дисциплінами та в подальшому з клінічними та гігієнічними дисциплінами; забезпечує вивчення правових і організаційних засад галузі охорони здоров'я; закладає основи для вивчення здобувачами організації лікувально-діагностичного процесу, а також оцінки його обсягу та якості при вивченні клінічних дисциплін; сприяє формуванню профілактичного напрямку діяльності майбутніх лікарів з урахуванням можливого впливу на стан здоров'я населення чинників різного походження при розробці комплексних медико-соціальних заходів у взаємодії з системою громадського здоров'я, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та застосування знань з медичної статистики в процесі професійної та наукової діяльності.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1 Метою вивчення навчальної дисципліни «Соціальна медицина» є формування у здобувачів ступеня доктора філософії системних науково-методологічних знань, аналітичних навичок і дослідницьких компетентностей, необхідних для наукового вивчення, критичного аналізу та інтерпретації показників здоров'я населення, функціонування, ресурсного забезпечення та результативності системи охорони здоров'я, а також для розроблення й наукового обґрунтування управлінських і профілактичних рішень у сфері громадського здоров'я з позицій доказової медицини та сучасних концепцій health systems research.

2.2 Основними завданнями навчальної дисципліни «Соціальна медицина» є:

- опанування теоретико-методологічних основ біостатистики та медичної демографії, необхідних для проведення власних наукових досліджень;
- поглиблене засвоєння принципів доказової медицини, критичної оцінки наукових публікацій та клініко-епідеміологічних даних;

- оволодіння методами визначення, аналізу та інтерпретації ключових статистичних показників і критеріїв, що застосовуються в дослідженнях популяційного здоров'я;
- формування навичок коректного конструювання статистичних сукупностей, вибору дизайну дослідження та адекватних методів статистичної обробки даних;
- засвоєння методів комплексної оцінки показників популяційного здоров'я з урахуванням соціальних, економічних, екологічних і поведінкових детермінант;
- аналіз закономірностей формування та трансформації популяційного здоров'я в умовах демографічних змін і глобальних викликів;
- опанування принципів розроблення, наукового обґрунтування та оцінки ефективності профілактичних програм і заходів зі збереження та зміцнення здоров'я населення і його окремих контингентів;
- вивчення теоретичних, правових та інституційних засад функціонування системи охорони здоров'я, її реформування та стратегічного розвитку;
- засвоєння концептуальних основ, напрямів і завдань системи громадського здоров'я в національному та міжнародному контексті;
- формування здатності аналізувати організацію, доступність та якість медичної допомоги на різних рівнях із використанням кількісних та якісних методів;
- набуття знань щодо експертизи тимчасової та стійкої втрати працездатності як інструменту соціально-медичної оцінки;
- розвиток навичок формування науково обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності закладів охорони здоров'я та системи громадського здоров'я загалом.

2.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна.

– інтегральна:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

– Загальні:

ЗК 1. Здатність до підвищення професійної кваліфікації.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.

ЗК 5. Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- Спеціальні (фахові, предметні)(ФК):

- ФК1. Здатність до розуміння предметної області за обраним науковим напрямом та освітньою діяльністю
- ФК2. Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері медицини та за напрямком наукових досліджень, генерувати наукові гіпотези
- ФК4. Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
- ФК6. Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення
- ФК7. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.
- ФК11. Дотримання етики та академічної доброчесності

Результати навчання:

- ПРН 1. Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівня, самореалізації.
- ПРН 2. Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформацій-них технологій.
- ПРН 3. Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формувати питання та визначати шляхи їх рішення.
- ПРН 7. Пояснювати принципи, специфічність та чутливість методів дослідження, інформативність обраних показників.
- ПРН 8. Володіти, вдосконалювати та впроваджувати нові методи дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.
- ПРН 9. Аналізувати результати наукових досліджень, використовувати методи статистичного дослідження.
- ПРН 10. Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільне життя.
- ПРН 12. Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері.
- ПРН 13. Організовувати освітній процес, оцінювати ефективність освітнього процесу та рекомендувати шляхи його удосконалення.
- ПРН 15. Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами; дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

Результати навчання для дисципліни. В результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні:

Знати та розуміти:

- концептуальні засади формування, збору, валідації та інтерпретації даних про громадське здоров'я; національні та міжнародні стандарти реєстрації ключових показників здоров'я населення; їх динаміку, міжкраїнові відмінності та місце України в глобальному контексті;

- сучасні моделі систем охорони здоров'я, рівні медичної допомоги, профілактики та реабілітації, а також науково обґрунтовані підходи до реформування системи охорони здоров'я та її окремих компонентів;
- структуру та функції різних видів лікувально-профілактичної допомоги, роль первинної медичної допомоги та сімейної медицини в підвищенні доступності, якості медичних послуг і покращенні показників громадського здоров'я;
- систему показників діяльності закладів охорони здоров'я різних типів, принципи формування обліково-звітної документації та використання адміністративних і медичних даних у наукових дослідженнях;
- сучасні підходи до оцінки тимчасової та стійкої втрати працездатності, показники та моделі медичної і соціальної реабілітації, інституційну роль відповідних закладів;
- організаційні, правові та біоетичні засади медичної, управлінської й наукової діяльності в системі охорони здоров'я.

Вміти та бути здатним:

- здійснювати комплексний аналіз і наукову інтерпретацію показників здоров'я населення на індивідуальному, груповому та популяційному рівнях;
- аналізувати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням сучасних методів біостатистики, епідеміології та цифрових інформаційно-аналітичних технологій;
- оцінювати вплив соціальних, поведінкових, екологічних та організаційних чинників на здоров'я населення, здійснювати аналіз ризиків і формувати обґрунтовані висновки для наукових і управлінських рішень;
- визначати пріоритети громадського здоров'я на основі аналізу потреб, доказової бази та ресурсних обмежень; розробляти науково обґрунтовані стратегії та інтервенції;
- планувати, обґрунтовувати та оцінювати ефективність профілактичних програм і заходів зі зниження тягаря захворювань;
- здійснювати адвокаційну, комунікаційну та аналітичну діяльність у сфері громадського здоров'я з використанням сучасних підходів до наукової комунікації та трансляції знань;
- аналізувати ефективність функціонування системи охорони здоров'я з урахуванням нормативно-правового, фінансового, кадрового та організаційного забезпечення;
- застосовувати методи статистичного, економічного та фінансового аналізу для оцінки результативності діяльності закладів охорони здоров'я;
- розробляти та обґрунтовувати управлінські рішення, спрямовані на підвищення якості, доступності та ефективності медичних послуг;
- планувати організацію медичної допомоги та систему внутрішнього контролю якості надання медичних послуг;
- формувати стратегічні й тактичні плани розвитку закладів охорони здоров'я з урахуванням соціально-економічного контексту;
- розробляти та аналізувати бізнес-проекти у сфері охорони здоров'я з позицій сталого розвитку та ефективного використання ресурсів;

- здійснювати самоорганізацію наукової та професійної діяльності, формувати індивідуальні наукові траєкторії відповідно до суспільних і наукових потреб;
- діяти відповідно до принципів громадянської відповідальності, академічної доброчесності, професійної етики та безперервного наукового розвитку.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Програма вивчення дисципліни структурована на 2 модулі, до складу яких входять блоки змістових модулів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин 6 кредитів ЄКТС.

Модуль 1: 90 годин, 3 кредити

Модуль 2: 90 годин, 3 кредити

Опис навчального плану з дисципліни

Структура навчальної дисципліни	Всього годин/кредитів ЄКТС	Денна форма навчання
Модуль 1. Статистика здоров'я та якості діяльності закладів охорони здоров'я	3-4 семестр 90 годин, 3 кредити	Практичні заняття № 1-14 Теми для самостійного опрацювання № 1-14
Модуль 2. Організація охорони здоров'я	5 семестр 90 годин, 3 кредити	Практичні заняття № 15-28 Теми для самостійного опрацювання № 15-28

Примітка :

1 кредит ЄКТС становить 30 академічних годин.

МОДУЛЬ 1.

СТАТИСТИКА ЗДОРОВ'Я ТА ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Змістовий модуль 1. Статистика здоров'я та якості діяльності закладів охорони здоров'я. Громадське здоров'я

Тема 1. Соціальна медицина і організація охорони здоров'я як наука, предмет вивчення її наукових основ і практичне використання в системі охорони здоров'я.

Тема 2. Громадське здоров'я. Показники здоров'я населення. Стратегії громадського здоров'я щодо збереження здоров'я.

Тема 3. Медико-соціальні аспекти захворюваності, методика вивчення, показники, їх аналіз.

Тема 4. Моніторинг захворюваності і поширеності хвороб.

Тема 5. Економічні витрати, пов'язані з захворюваністю, в т.ч. з захворюваністю на соціально значущі та небезпечні хвороби.

Тема 6. Види захворюваності. Міжнародна класифікація хвороб

Тема 7. Біостатистичний метод в соціальній медицині та в практичній діяльності системи охорони здоров'я.

Тема 8. Дизайн наукових досліджень в соціальній медицині та ГЗ.

Тема 9. Модельний дизайн, факторні плани, експериментальні одиниці дизайну.

Тема 10. Медико-соціальні аспекти демографії. Методика вивчення, оцінки та аналізу показників, порядок обліку та розрахунку.

Тема 11. Стандартизовані показники популяційного здоров'я. Методи стандартизації. Застосування.

Тема 12. Методологічні основи дослідження загального тягара хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я.

Тема 13. Загальний тягар неінфекційних хвороб в Україні та шляхи його зниження. Стратегії профілактики неінфекційних хвороб: популяційна та високого ризику.

Тема 14. Теорія та практика первинної, вторинної та третинної профілактики в ГЗ.

Змістовий модуль 2. Організація охорони здоров'я

Тема 15. Організація надання медичної допомоги в Україні за рівнями (амбулаторний сектор).

Тема 16. Організація надання медичної допомоги в Україні за рівнями (стаціонарний сектор).

Тема 17. Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули.

Тема 18. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.

Тема 19. Ринкова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.

Тема 20. Професійна система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.

Тема 21. Національні служби здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.

Тема 22. Універсальна національна страхова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.

Тема 23. Модель керованої конкуренції. Характеристики, учасники, їх взаємодія,

еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.

Тема 24. Роль держави як безпосереднього надавача медичної допомоги.

Тема 25. Роль держави у виправленні неспроможностей ринку надання медичних послуг.

Тема 26. Роль держави в регулюванні систем надання медичних послуг.

Тема 27. Методи аналізу ефективності функціонування систем охорони здоров'я, мереж та закладів надання медичних послуг.

Тема 28. Методи регулювання та стимулювання якості медичної допомоги. Бенчмаркінг. Моделі бенчмаркінгу.

4. 1. Структура навчальної дисципліни, денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин		
		у тому числі		
		усього	пр	срс
МОДУЛЬ 1. СТАТИСТИКА ЗДОРОВ'Я ТА ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я				
Тема №1-2.	Соціальна медицина і організація охорони здоров'я як наука, предмет вивчення її наукових основ і практичне використання в системі охорони здоров'я. Громадське здоров'я. Показники здоров'я населення. Стратегії громадського здоров'я щодо збереження здоров'я.	14	7	7
Тема №3-4.	Медико-соціальні аспекти захворюваності, методика вивчення, показники, їх аналіз. Моніторинг захворюваності і поширеності хвороб.	15	7	8
Тема №5-6.	Економічні витрати, пов'язані з захворюваністю, в т.ч. з захворюваністю на соціально значущі та небезпечні хвороби. Види захворюваності. Міжнародна класифікація хвороб	14	7	7
Тема №7-8.	Біостатистичний метод в соціальній медицині та в практичній діяльності системи охорони здоров'я. Дизайни наукових досліджень в соціальній медицині та ГЗ.	14	7	7

Тема №9-10.	Модельний дизайн, факторні плани, експериментальні одиниці дизайну. Медико-соціальні аспекти демографії. Методика вивчення, оцінки та аналізу показників, порядок обліку та розрахунку.	14	7	7
Тема №11-12.	Стандартизовані показники популяційного здоров'я. Методи стандартизації. Застосування. Методологічні основи дослідження загального тягара хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я.	9	2	7
Тема №13-14.	Загальний тягар неінфекційних хвороб в Україні та шляхи його зниження. Стратегії профілактики неінфекційних хвороб: популяційна та високого ризику. Теорія та практика первинної, вторинної та третинної профілактики в ГЗ.	10	3	7
Разом за модуль №1		90	40	50
Аудиторне навантаження – 60%, СРС – 40%				
МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я				
Тема №15-16.	Організація надання медичної допомоги в Україні за рівнями (амбулаторний сектор). Організація надання медичної допомоги в Україні за рівнями (стаціонарний сектор).	14	7	7
Тема №17-18.	Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.	14	7	7
Тема №19-20.	Ринкова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Професійна система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	15	8	7

Тема №21 -22.	Національні служби здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Універсальна національна страхова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	14	7	7
Тема №23 -24.	Модель керованої конкуренції. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Роль держави як безпосереднього надавача медичної допомоги.	14	7	7
Тема №25 -26.	Роль держави у виправленні неспроможностей ринку надання медичних послуг. Роль держави в регулюванні систем надання медичних послуг.	9	7	2
Тема №27 -28.	Методи аналізу ефективності функціонування систем охорони здоров'я, мереж та закладів надання медичних послуг. Методи регулювання та стимулювання якості медичної допомоги. Бенчмаркінг. Моделі бенчмаркінгу.	10	7	3
Разом за модуль 2		90	50	40
Аудиторна робота – 60%, СРС – 40%				
Разом за дисципліну		180	90	90
Аудиторна робота – 60%, СРС – 40%				

6. Теми практичних занять, денна форма навчання

№ заняття	Тема заняття	Кількість годин
-----------	--------------	-----------------

Тема №1-2.	Соціальна медицина і організація охорони здоров'я як наука, предмет вивчення її наукових основ і практичне використання в системі охорони здоров'я. Громадське здоров'я. Показники здоров'я населення. Стратегії громадського здоров'я щодо збереження здоров'я.	4
Тема №3-4.	Медико-соціальні аспекти захворюваності, методика вивчення, показники, їх аналіз. Моніторинг захворюваності і поширеності хвороб.	4
Тема №5-6.	Економічні витрати, пов'язані з захворюваністю, в т.ч. з захворюваністю на соціально значущі та небезпечні хвороби. Види захворюваності. Міжнародна класифікація хвороб	6
Тема №7-8.	Біостатистичний метод в соціальній медицині та в практичній діяльності системи охорони здоров'я. Дизайни наукових досліджень в соціальній медицині та ГЗ.	6
Тема №9-10.	Модельний дизайн, факторні плани, експериментальні одиниці дизайну. Медико-соціальні аспекти демографії. Методика вивчення, оцінки та аналізу показників, порядок обліку та розрахунку.	4
Тема №11-12.	Стандартизовані показники популяційного здоров'я. Методи стандартизації. Застосування. Методологічні основи дослідження загального тягара хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я.	4
Тема №13-14.	Загальний тягар неінфекційних хвороб в Україні та шляхи його зниження. Стратегії профілактики неінфекційних хвороб: популяційна та високого ризику. Теорія та практика первинної, вторинної та третинної профілактики в ГЗ.	4
Тема №15-16.	Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.	7
Тема №17-18	Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.	7

Тема №19-20.	Ринкова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Професійна система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	8
Тема №21-22.	Національні служби здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Універсальна національна страхова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	7
Тема №23-24.	Модель керованої конкуренції. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Роль держави як безпосереднього надавача медичної допомоги.	7
Тема №25-26.	Роль держави у виправленні неспроможностей ринку надання медичних послуг. Роль держави в регулюванні систем надання медичних послуг.	7
Тема №27-28.	Методи аналізу ефективності функціонування систем охорони здоров'я, мереж та закладів надання медичних послуг. Методи регулювання та стимулювання якості медичної допомоги. Бенчмаркінг. Моделі бенчмаркінгу.	7
	РАЗОМ	90

7.Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття програмою не передбачені.

8. Самостійна робота аспіранта, денна форма навчання

№ заняття	Тема заняття	Кількість годин
-----------	--------------	-----------------

Тема №1-2.	Соціальна медицина і організація охорони здоров'я як наука, предмет вивчення її наукових основ і практичне використання в системі охорони здоров'я. Громадське здоров'я. Показники здоров'я населення. Стратегії громадського здоров'я щодо збереження здоров'я.	7
Тема №3-4.	Медико-соціальні аспекти захворюваності, методика вивчення, показники, їх аналіз. Моніторинг захворюваності і поширеності хвороб.	8
Тема №5-6.	Економічні витрати, пов'язані з захворюваністю, в т.ч. з захворюваністю на соціально значущі та небезпечні хвороби. Види захворюваності. Міжнародна класифікація хвороб	7
Тема №7-8.	Біостатистичний метод в соціальній медицині та в практичній діяльності системи охорони здоров'я. Дизайни наукових досліджень в соціальній медицині та ГЗ.	7
Тема №9-10.	Модельний дизайн, факторні плани, експериментальні одиниці дизайну. Медико-соціальні аспекти демографії. Методика вивчення, оцінки та аналізу показників, порядок обліку та розрахунку.	7
Тема №11-12.	Стандартизовані показники популяційного здоров'я. Методи стандартизації. Застосування. Методологічні основи дослідження загального тягаря хвороб. Значення результатів для системи громадського здоров'я.	7
Тема №13-14.	Загальний тягар неінфекційних хвороб в Україні та шляхи його зниження. Стратегії профілактики неінфекційних хвороб: популяційна та високого ризику. Теорія та практика первинної, вторинної та третинної профілактики в ГЗ.	7
Тема №15-16.	Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.	7
Тема №17-18	Системи охорони здоров'я. Сучасна типологія, класифікація. Особливості та стимули. Керована допомога, організації керованої допомоги: НМО, РРО, ІРА, ЕРО, POS.	7

Тема №19-20.	Ринкова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Професійна система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	7
Тема №21-22.	Національні служби здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Універсальна національна страхова система охорони здоров'я. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції.	7
Тема №23-24.	Модель керованої конкуренції. Характеристики, учасники, їх взаємодія, еластичності попиту, асиметрія потужностей, потенційна ефективність, недоліки, і таргетні популяції. Роль держави як безпосереднього надавача медичної допомоги.	7
Тема №25-26.	Роль держави у виправленні неспроможностей ринку надання медичних послуг. Роль держави в регулюванні систем надання медичних послуг.	2
Тема №27-28.	Методи аналізу ефективності функціонування систем охорони здоров'я, мереж та закладів надання медичних послуг. Методи регулювання та стимулювання якості медичної допомоги. Бенчмаркінг. Моделі бенчмаркінгу.	3
	РАЗОМ	90

9. Індивідуальні завдання

Підготовка доповідей до участі в засіданнях СНТ, аспірантських наукових конференціях, написання наукових статей та тез за результатами наукового практичного дослідження або огляду наукових джерел певної наукової або практичної проблеми, підготовка та участь у вузівському та Всеукраїнському етапах олімпіади з соціальної медицини. Основні напрямки (або теми) для науково-дослідницької роботи здобувача освіти:

1. Материнська смертність як важливий показник здоров'я населення: основні причини та тенденції в Україні.
2. Сучасна характеристика інфекційної захворюваності населення України: основні тенденції та проблеми. ВІЛ і СНІД в Україні: сучасна ситуація, шляхи подолання проблем.
3. Надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я. Біотероризм.
4. Аналіз динаміки захворюваності на туберкульоз населення в Україні: основні тенденції та проблеми.

5. Сучасна характеристика захворюваності населення України на хвороби системи кровообігу: причини та наслідки сучасних тенденцій.
6. Сучасна характеристика захворюваності населення України на злоякісні новоутворення: причини та наслідки сучасних тенденцій.
7. Вживання тютюну, алкоголю та наркотиків – соціальна та медична проблема суспільства: ситуація в Україні та шляхи її вирішення.
8. Аналіз динаміки захворюваності населення на цукровий діабет в Україні: основні тенденції та проблеми.
9. Аналіз динаміки показників травматизму в Україні та країнах світу. Особливості та види травматизація дитячого та дорослого населення.
10. Стан здоров'я населення, що постраждало внаслідок аварії на ЧАЕС – сучасні тенденції.
11. Профілактика та міжсекторальне співробітництво в системі громадського здоров'я.
12. Характеристика способу життя людини та його складових. Вплив способу життя, поведінкових чинників ризику на здоров'я населення України.
13. Характеристика стану довкілля та його складових. Вплив чинників довкілля на здоров'я населення України. Екологічне громадське здоров'я.
14. Промоція здоров'я. Інформаційно-роз'яснювальна діяльність (адвокація) як складова частина медичної профілактики.
15. 7 квітня – Всесвітній день здоров'я: гасло поточного року, заходи, що проводяться на відзначення Всесвітнього дня здоров'я в світі та Україні.
16. Втілення доказової медицини в клінічну практику (на прикладі окремої клінічної дисципліни).

10. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота аспірантів включає теоретичну підготовку до практичних занять, засвоєння лекційного матеріалу, опанування практичними навичками під час аудиторних занять відповідно до теми та практичній меті заняття, самостійне здобуття знань по темам, які не входять до плану аудиторних занять, аналіз та узагальнення інформації при підготовці до підсумкових занять з модулів дисципліни та підсумкового контролю з дисципліни.

11. Форма і методи навчання

Форма навчання: очна (денна). В умовах воєнного В умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій або надзвичайного стану (особливого періоду) форма здобуття освіти встановлюється згідно рішень

органів виконавчої влади, ВЦА, місцевого органу управління освіти та Вінницького національного медичного університету для створення безпечного освітнього середовища.

Традиційні методи навчання: словесні; наочні; практичні.

Словесні: лекція, бесіда, розповідь, пояснення, робота з літературою.

Наочні методи: ілюстрування, демонстрування, спостереження.

Практичні методи: ситуаційні задачі, самостійна робота, пошуково-дослідницька робота.

Інтерактивні методи: дискусія, робота в малих групах, мозковий штурм, ділова гра.

Методи контролю як методи навчання (контролю з боку викладача, самоконтролю, взаємоконтролю, самокорекції, взаємокорекції).

12.Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно конкретним цілям з кожної теми. Рівень підготовки здобувачів освіти: визначається на підставі результатів тестування, письмової або усної відповіді на контрольні питання, розв'язуванні ситуаційних задач, контролю практичних навичок та заповнення протокового зошиту.

Знання здобувача освіти з теми та певного розділу оцінюють традиційною оцінкою (5-ти бальна система) згідно положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І.Пирогова.

Проміжний контроль – залік – зараховують в кінці навчального семестру, якщо аспірант засвоїв певний розділ дисципліни в повному обсязі та немає академічної заборгованості.

Підсумковий контроль засвоєння дисципліни проводиться у вигляді іспиту в кінці V семестру на підставі усної відповіді на питання в екзаменаційному білеті та розв'язання ситуаційних задач або тестів.

Критерії оцінювання засвоєння теоретичних знань та виконання практичних навичок під час поточного, проміжного та підсумкового контролю

Оцінювання усної/письмової відповіді під час поточного контролю:

При засвоєнні кожної теми дисципліни за поточну початкову діяльність аспіранта виставляються оцінки за 4-ри бальною національною шкалою згідно чинного положення про організацію навчального процесу у ВНМУ імені М.І. Пирогова.

Оцінка **«відмінно»** виставляється за письмову роботу, в якій аспірант вірно відповів на всі запитання, або усну відповідь, у якій аспірант виявив всебічні і глибокі знання програмного матеріалу, тісно пов'язує теоретичні поняття з практикою, висловлює власні обґрунтовані думки щодо розв'язання конкретних організаційно-медичних ситуацій, в наданні медичної допомоги, здатний висувати креативні ідеї. Працює на занятті систематично і ініціативно, при виконанні СРС робить повноцінний інформаційний пошук. Успішно виконує індивідуальні завдання та аспірантські наукові дослідження, посідає призові місця на аспірантських наукових конференціях.

Оцінку **«добре»** заслуговує аспірант, який виявляє повне знання програмного матеріалу, засвоює основну літературу, рекомендовану програмою, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних завдань. Працює на

занятті систематично, при виконанні СРС робить самостійний інформаційний пошук.

Оцінку **«задовільно»** заслуговує аспірант, який виявляє знання основного програмного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу і відчуває труднощі у виконанні самостійних практичних завдань, обґрунтуванні окремих понять, узагальненні теоретичного матеріалу, формулювання висновків до ситуаційних завдань. До предмету не виявляє особистого інтересу і потребує допомоги у виконанні СРС.

Оцінку **«не задовільно»** отримує аспірант, який не засвоює окремі частини програмного матеріалу, не здатен самостійно виконувати елементарні практичні завдання і робити принципові висновки і узагальнення.

Оцінювання відповіді на тестові завдання під час поточного контролю

Оцінка **«відмінно»** виставляється аспіранту, який при виконанні тестових завдань дає правильні відповіді як при контролі базового, так і кінцевого рівня знань у 90-100%.

Оцінку **«добре»** виставляється аспіранту, який при виконанні тестових завдань дає правильні відповіді у 70-89% як при контролі базового, так і кінцевого рівня знань.

Оцінку **«задовільно»** виставляється аспіранту, який при виконанні тестових завдань дає правильні відповіді у 50-69% як при контролі базового, так і кінцевого рівня знань.

Оцінку **«не задовільно»** отримує аспірант, який при виконанні тестових завдань дає правильні відповіді менш, ніж у 50%.

Критерії оцінювання самостійної роботи аспіранта.

Оцінювання відбувається на практичних та підсумкових заняттях згідно з критеріями поточного оцінювання знань здобувачів і входить в комплексну оцінку за практичне заняття або за підсумкове заняття до змістового модулю.

Критерії оцінювання індивідуальної роботи аспіранта (ІРС) нараховуються лише при успішному їх виконанні та захисті. Аспірант може отримати до 12 додаткових балів (схема нарахування представлена в п.14.)

Критерії оцінювання проміжного контролю (семестровий залік)

Проміжний контроль зараховують, якщо аспірант засвоїв певний розділ дисципліни в повному обсязі, про що свідчить поточне оцінювання кожного практичного заняття. Для оцінювання проміжного контролю проводять підрахунок середньої арифметичної традиційної оцінки за семестр.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (іспит): при виставленні оцінки за іспит керуються наступними критеріями:

Оцінка **«відмінно»** виставляється аспіранту, який вірно відповів на всі запитання, під час відповіді виявив всебічні і глибокі знання програмного матеріалу, тісно пов'язує теоретичні поняття з практикою, висловлює власні обґрунтовані думки щодо розв'язання конкретних організаційно-медичних ситуацій, в наданні медичної допомоги. При виконанні тестових завдань дає правильні відповіді у 90-100%. При розв'язанні ситуаційної задачі не лише отримує вірний результат, але й вміє правильно його інтерпретувати.

Оцінку **«добре»** заслуговує аспірант, який при відповіді виявляє повне знання програмного матеріалу, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні ситуаційної задачі. При виконанні тестових завдань дає правильні відповіді у 70-89%.

Оцінку **«задовільно»** заслуговує аспірант, який виявляє знання основного програмного матеріалу, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладенні програмного матеріалу. Відчуває труднощі у виконанні ситуаційних завдань. У виконанні тестових завдань дає правильні відповіді у 50-69%.

Оцінку **«не задовільно»** отримує аспірант, який не засвоює окремі частини програмного матеріалу, у виконанні тестових завдань дає правильні відповіді менш, ніж у 50%, не здатен самостійно розв'язати ситуаційну задачу і зробити принципові висновки і узагальнення.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ

- Соціальна медицина та організація охорони здоров'я як міждисциплінарна наука: об'єкт, предмет, методи, роль у формуванні політики громадського здоров'я.
- Здоров'я населення: багаторівнева модель, детермінанти, інтегральні показники громадського здоров'я.
- Захворюваність як медико-соціальний феномен: сучасні методи вивчення, джерела даних, обмеження та інтерпретація результатів.
- Міжнародна класифікація хвороб (МКХ): концептуальні засади, використання в епідеміологічних і медико-статистичних дослідженнях.
- Соціально значущі та пріоритетні захворювання: глобальні та національні тенденції, тягар хвороб, управлінські рішення.
- Інфекційна захворюваність: системи епіднагляду, роль первинної ланки, міжсекторальна взаємодія.
- Тимчасова втрата працездатності як показник громадського здоров'я: аналітична оцінка, соціально-економічні наслідки.
- Інвалідність: концепції, методи оцінки, медико-соціальні та реабілітаційні моделі.
- Медична та соціальна реабілітація: багаторівневі підходи, оцінка ефективності, міжнародний досвід.
- Демографія та демографічні процеси: народжуваність, смертність, міграція як детермінанти здоров'я.
- Смертність населення: структура причин, регіональні та соціальні відмінності, аналітичні підходи.
- Смертність немовлят та перинатальні показники: методи аналізу, індикатори якості системи охорони здоров'я.
- Очікувана тривалість життя як інтегральний показник громадського здоров'я: фактори впливу, міжкраїнові порівняння.
- Організація амбулаторно-поліклінічної допомоги: сучасні моделі, показники ефективності, реформування.
- Стаціонарна медична допомога: оцінка якості, летальність, управління ресурсами.

- Акушерсько-гінекологічна та педіатрична допомога: організаційні моделі, показники здоров'я матері та дитини.
- Екстрена та невідкладна медична допомога: системна організація, медицина катастроф.
- Диспансерний метод і профілактична медицина: роль у зниженні тягаря захворювань.
- Якість медичної допомоги: стандарти, клінічні протоколи, індикатори, доказова медицина.
- Фізичний розвиток населення як компонент оцінки громадського здоров'я: методи, аналітичне значення.

13 Форма підсумкового контролю успішності навчання

Проміжний контроль - семестровий залік (4 семестр)

Підсумковий контроль - іспит (5 семестр)

14. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти

Нарахування балів за проміжний контроль (залік) проводять згідно чинного положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова шляхом конвертації середньої арифметичної оцінки поточної успішності здобувача освіти за універсальною 200-бальною шкалою. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни, – 200 балів. Мінімальна кількість балів становить 122 бали. Результати складання ЗО заліку фіксуються у відомості успішності із зазначеною кількістю балів та відміткою «зараховано» або «незараховано». Здобувачу освіти не зараховують дисципліну, якщо кількість отриманих балів менше 122, або вивчення дисципліни виконано в неповному обсязі, про що свідчить академічна заборгованість.

Нарахування балів за дисципліну проводять згідно чинного положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова. Складовими оцінки за дисципліну є конвертоване у бали середнє арифметичне поточної успішності за універсальною 120-бальною шкалою (від 72 до 120 балів), бали за підсумковий контроль (від 50 до 80 балів) та індивідуальної роботи аспіранта (від 6 до 12 балів).

Бали за підсумковий контроль відповідають шкалі оцінок:

оцінка «3» - 50-60 балів

оцінка «4» - 61-70 балів

оцінка «5» - 71-80 балів

Бали за поточну успішність, підсумковий контроль та традиційну оцінку викладачі вносять у відомість деканату. Отримані бали (сума балів поточної успішності та підсумкового контролю) відповідають фіксованій шкалі оцінок:

оцінка «5» - 180-200 балів

оцінка «4» - 160-179 балів

оцінка «3» - 122-159 бали.

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни, – 200 балів. Мінімальна кількість балів становить 122 бали.

Бали за підсумковий контроль та поточну успішність аспірантів деканат вносить у програму Контингент і ранжує їх. Ранжування проводять на підставі отриманих балів за дисципліну згідно національної шкали та шкали ЄКТС (див. Положення про організацію освітнього процесу).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E	задовільно	
0-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

15. Методичне забезпечення дисципліни

1. Робоча навчальна програма дисципліни
2. Силабус
3. Календарні та тематичні плани лекцій, практичних занять, самостійної роботи аспіранта
4. Тестові питання до тем практичних занять
5. Тестові питання підсумкового модульного контролю
6. Перелік теоретичних питань до іспиту
7. Ситуаційні задачі для поточного контролю знань
8. Ситуаційні задачі для підсумкового контролю знань
9. Перелік завдань для самостійної роботи
10. Конспекти лекцій (у вигляді відео та презентацій для дистанційного опрацювання аспірантами)
11. Навчальний посібник для практичних занять

12. Навчальний посібник для самостійної роботи аспірантів
13. Набори обліково-звітної документації, яка використовується в лікувально-профілактичних закладах.
14. Міжнародна класифікація хвороб (МКХ-Х, МКХ-ХІ).
15. Таблиці.

16. Рекомендована література

Основна

1. Соціальна медицина, громадське здоров'я. навч. посіб. : у 4 т. / за заг. ред. В.А. Огнєва. Харків : ХНМУ, 2023. Т. 2. Громадське здоров'я. 324 с.
 2. Громадське здоров'я : підручник / Грузєва Т. С., Лехан В. М., Огнєв В. А. та ін.; за заг. ред. Грузєвої Т.С. Вінниця : Нова Книга, 2022.
 3. Громадське здоров'я: навчальний посібник / [Грузєва Т.С., Галієнко Л.І., Гречишкіна Н.В. та ін.] ; за заг. ред. Грузєвої Т.С. - К.: «Книга-плюс», 2021. – 296с.
 4. Децик О.З., Кольцова Н.І., Стовбан І.В., Золотарьова Ж.М., Ціхонь З.О., Федорків Н.Б., Ковальчук Р.С. Вибрані лекції з громадського здоров'я. Навчальний посібник. Івано- Франківськ, 2019. 273 с.
 5. Oxford Textbook of Global Public Health, 6 edition. Edited by Roges Detels, Martin Gulliford, Quarraisha Abdool Karim and Chorh Chuan Tan. Oxford University Press, 2022. 1728 p.
 6. Єжова О. Здоровий спосіб життя : навч. посібник. К. : Університетська книга, 2017 - 127с.
 7. Організація та економіка охорони здоров'я : навчальний посібник / І.А. Голованова, І.В. Белікова, Н.О. Ляхова. Полтава. 2021. 256с.
- 2) Допоміжна література:
1. Abel-Smith B. (2018) An introduction to health: policy, planning and financing. Routledge, 246p. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Громадське здоров'я з основами епідеміології» /Миронюк І.С., Брич В.В. Ужгород, 2018. - 58 с.
 2. Організація та економіка охорони здоров'я: навчальний посібник /Голованова І.А., Белікова І.В., Ляхова Н.О. Полтава, 2021. - 256 с.
 3. Актуальні питання надання медичної допомоги дітям з позиції безпеки пацієнта/Мавропуло Т.К., Мокія-Сербіна С.О./Кількість сторінок: Вид.: Новий світ-2000, 2021. – 220с.
 4. Паліативна та хоспісна допомога: медико-соціальні аспекти: навчальний посібник/Пасієшвілі Л.М., Заздравнова А.А./Вид.: «Магнолія 2006», 2023. – 340с.
 5. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». Київ, 2020. - 516 с.

3) Електронні ресурси:

URL

1. Електронна адреса сайту університету: <http://vnmue.edu.ua>
2. Електронна адреса сайту бібліотеки університету: <http://library.vnmue.edu.ua>
3. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int
4. Європейська база даних «Здоров'я для всіх» www.euro.who.int/ru/home
5. Кохрейнівський центр доказової медицини www.cebm.net
6. Кохрейнівська бібліотека www.cochrane.org
7. Національна медична бібліотека США – MEDLINE
www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed
8. Населення України. Демографічний щорічник. К.: Держкомстат України.
(режим доступу: www.ukrstat.gov.ua).
9. Канадський центр доказів в охороні здоров'я www.cche.net
10. Центр контролю та профілактики захворювань www.cdc.gov
11. Центр громадського здоров'я МОЗ України www.phc.org.ua
12. Українська база медико-статистичної інформації «Здоров'я для всіх»:
<http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203>
13. Журнал British Medical Journal www.bmj.com
14. Журнал Evidence-Based Medicine www.evidence-basedmedicine.com

Презентації лекцій, методичні рекомендації до практичних занять та СРС.

Розклад та розподіл груп по викладачам опублікований на веб-сторінці кафедри ((<https://www.vnmue.edu.ua/кафедра-суспільних-наук#>)).

Питання до проміжних та підсумкового контролів дисципліни опубліковані на веб-сторінці кафедри ((<https://www.vnmue.edu.ua/кафедра-суспільних-наук#>)).

Відповідальний за курс
ОЧЕРЕДЬКО

Олександр

(підпис)

Завідувач кафедри
ОЧЕРЕДЬКО

Олександр

(підпис)